

NACIONALNI SKUP

ANTROPOLOGIJA MUZIKE

**ODELJENJE ZA ETNOLOGIJU I ANTROPOLOGIJU
FILOZOFSKI FAKULTET
UNIVERZITET U BEOGRADU**

**NACIONALNI NAUČNI SKUP
ANTROPOLOGIJA MUZIKE
APSTRAKTI**

BEOGRAD, 23. 3. 2018.

Urednik
dr Mladen Stajić

Izdavač
Institut za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Čika Ljubina 18-20, 11 000 Beograd, Srbija
e-mail: ea@f.bg.ac.rs; www.f.bg.ac.rs

Za izdavača
dr Dragana Antonijević

Štampa
Studio Dosije

Tiraž 50

Predsednica programskog odbora

prof. dr Dragana Antonijević

Programski odbor

prof. dr Ivan Kovačević, prof. dr Nikola Samardžić, prof. dr Aleksandar Molnar,
prof. dr Vlado Kotnik, dr Aleksandra Pavićević, doc. dr Marija Ajduk,
doc. dr Dunja Njaradi, doc. dr Mladen Stajić

Predsednik organizacionog odbora

doc. dr Mladen Stajić

Organizacioni odbor

prof. dr Bojan Žikić, doc. dr Ljubica Milosavljević, dr Srđan Radović,
doc. dr Vladimira Ilić, dr Jelena Jovanović, doc. dr Nina Kulenović

Mesto održavanja

Filozofski fakultet u Beogradu, Čika Ljubina 18-20,
V sprat, sale 508 i 509

Održavanje skupa pomogla je kompanija Dunav osiguranje

Apstrakti

Бојан Жикић

Одељење за етнологију и антропологију
Филозофски факултет у Београду
bzikic@f.bg.ac.rs

Милош Миленковић

Одељење за етнологију и антропологију
Филозофски факултет у Београду
milmil@f.bg.ac.rs

МУЗИКА КАО СРЕДСТВО ПРОИЗВОЂЕЊА СОЦИОКУЛТУРНЕ ДРУГОСТИ

Појам „музика“ треба посматрати као синестезички концепт: утисци о њој не преносе се искључиво чулом слуха, већ и чулом вида, а њено дејство може се посматрати као интелектуално и емотивно, као однос према одсвираном или изреченом у тексту песме, али и према самој појави или наступу музичара, извођењу музичког дела и томе слично. Другим речима, музиком не саобраћамо само тако што је свирамо и слушамо, већ и тако што је *схватamo* – у смислу културног и друштвеног феномена. Они који користе на такав начин схваћен концепт музике не морају бити ни музичари, чак, пошто се друштвено и културно разумљиве и релевантне поруке могу пренети и једноставним емитовањем одређених музичких аудио или видео записа или путем заузимања става према неком музичком делу. Музика представља медијум изражавања социокултурне другости у западној цивилизацији барем од средњег века наовамо, али представља и начин произвођења те другости. Под произвођењем другости подразумевамо „откривене“, то јест свесне и намераване појединачне чинове употребе музике као синестезичког концепта у сврху преношења културне поруке о одређеној врсти другости у датом социокултурном контексту, а која за непосредну референцу узима пошиљаоца такве поруке. Циљ нам је да представимо механизам произвођења другости на такав начин, разматрањем примера који се тичу различитих врста музичких дела (рокенрол, филмска музика, класична музика итд.), различитих врста другости (онтолошка, политичка, етничка итд.) и различитих социокултурних контекста из ближе и даље прошлости, као и из садашњости.

Кључне речи: антропологија, музика, другост, културна комуникација, западна цивилизација

Nikola Samardžić

Department of History, Faculty of Philosophy, University of Belgrade
nikolasamardzic@gmail.com

THE DEATH OF JAZZ: A MOSTLY INEXPLICABLE END OF A HISTORY

Nothing is easy in offering a scientific explanation of how and why the jazz leaders were losing their audience, as “Rock had pushed jazz off the main stage” (Scott DeVeaux), and, maybe more importantly, how and why the jazz audiences were losing their artistic masters. Certainly it may be found, in deep human anthropology, the reasons for the staggering and disappearance of innovativeness and creativity deeply rooted in essentially new musical directions. Already known argument are in the assumptions that the rock invasion flooded the market that previously belonged to jazz, and that jazz was losing commercial attractiveness as the rock production far exceeded the jazz releases. However, although the “rock albums came along and blew the jazz ones away”, jazz successfully answered with the fusion movement and the record sales and huge popularity. The new jazz audience, emerged at the end of sixties, moreover ignored some of the criticisms aimed to discourage fusion and similar experiments by dismissing every flirt with popular music, although the jazz, in its roots, and during the whole first half of the jazz history, was primarily music for dance and entertainment, dominantly based on solid, predictable stylistic mannerism. Perhaps the answers should be sought in the changes in the production formatting, content and consumption if the digitization and easy access to contents have really discouraged both artists and the public. Perhaps the world music invasion delegitimized every elitist movement, as the death of jazz also preceded the death of rock. During the last several years, jazz is the least listened-to music in the U.S. after children's music, and jazz was the only genre to have its digital album sales fall between 2011 and 2012. Maybe there were not so many talents and recordings ever as during the last decades, but the production inflation cannot hide that new talents and concepts are nothing of exciting and compelling as those from the times when jazz was considered as being alive thanks to the dynamics of deep, inspiring, exciting expression and constant change. Finally, jazz has emerged and developed in American free market economy and exposure to trade and social insecurity has destroyed many careers and lives.

However, it could be helpful to examine the influence of state protectionism and academism on decline of inspiration and the power of individual expression.

Key words: jazz, market, sales, innovation, popular music

Vladimira Ilić

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet u Beogradu
vladimira.ilic@f.bg.ac.rs

Ljubica Milosavljević

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet u Beogradu
ljmilosa@f.bg.ac.rs

SRAMOTA U NARATIVIMA DŽEZ MUZIČARA

Tokom terenskog istraživanja sprovedenog u leto 2017. godine u Beogradu, u čijem fokusu je bilo ispitivanje straha kao posledice profesionalne neizvesnosti i ranjivosti džez muzičara, kao nezavisni istraživački problem *izranjalo* je pitanje odnosa dostojanstva, tj. (samo)poštovanja i srama među pripadnicima ove profesionalne grupe. S tim u vezi, prepoznata je i izvesna mera bojazni od proživljavanja sramote koja se može javiti među izvođačima džez muzike. Sramota je shvaćena kao kulturno uslovljena emocija koja nastaje pri doživljaju (neželjenog) prekršaja kulturnih normi ili nemogućnosti i neuspeha da se one ispoštuju. Pri proživljavanju ove emocije stvara se slika pojedinca kao nedostojnog i poniženog, kako iz perspektive drugih tako i pojedinca samog. Shodno ovakvom pristupu, formulisan je i zadatak zasebnog istraživanja koji je podrazumevao detektovanje najznačajnijih faktora koji kod ispitanika vode ovom osećanju. Kao najznačajniji među njima, u skladu s antropološkom orijentacijom, izdvojeni su oni koji se odnose na deljene predstave o: specifičnosti javnog izvođenja; očekivanjima koja se stavljaju pred njih kao profesionalce bilo da ona dolaze od kolega, publike ili poslodavca, bilo od njih samih; njihovim pretpostavljenim ulogama u društvu koje mogu biti u relaciji s imanjem afilijacije ili bivanjem u statusu frilensera; ranjivosti koje proizilaze iz tela kao oruđa za izvođenje muzike; ulozi zabavljača nasuprot imperativu postizanja kreativnih dometa.

Ključne reči: džez muzičar, sramota, dostojanstvo, strah, kulturne norme

Vlado Kotnik

Primorski univerzitet, Kopar, Slovenija

vlado.kotnik@guest.arnes.si

**PRICA JEDNE DOKTORSKE DISERTACIJE O
ANTROPOLOGIJI OPERE: AUTOETNOGRAFSKA ISPOVEST**

U radu autor na autorefleksivan način prezentuje ispovest koja još nije bila javno ispričana ili u potpunosti napisana, ali je istinita, a tiče se nekih specifičnih akademskih, istraživačkih, epistemoloških i društvenih okolnosti u kojima jeste bila producirana i percipirana prva doktorska disertacija o antropologiji opere u Sloveniji. Da bi dobili pertinentnu informaciju o tom „egzotičnom radu“, autor će predstaviti motive za antropološko istraživanje opere, nadalje ponuditi kratku topografiju ove u epistemološkom smislu neugodne doktorske disertacije, koja je u nekim slovenačkim akademskim sredinama odmah zaradila status heretičkog čina. Kao takva je, pogotovo kod tradicionalno orijentisanih istraživača muzike i dominantnih operskih stručnjaka, koji su zapravo imali naučni monopol nad tematom, proizvela zaista neobične oblike recepcije kao što su zabrana, otpor, distanciranje, ignorisanje i slične prakse. Nakon više od jedne decenije od njezinog nastanka vreme je da autor ove „čuvene“ disertacije konačno razotkrije tu „heretičku suštinu“ njegove „antropologije opere“.

Cljučne reči: antropologija opere, autoetnografija, doktorska disertacija, naučni monopol, heretički čin, Slovenija

Nina Kulenović

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet u Beogradu
kulenovic.nina@gmail.com

Ana Banić Grubišić

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet u Beogradu
razdragano_suncokretje@hotmail.com

„CEPAĆE SE NEKI NARODNJACI!“: NOVA ČITANJA TURBO-FOLKA

Predmet ovog rada čini etnografsko mapiranje začetaka nove alternativne scene u čijem jezgru leži turbo-folk. Ta alternativna scena, locirana pre svega u Beogradu, pomalja se u proteklih nekoliko godina kao kružok izvođača (Mangulica FM, Lenhart Tapes, Mega Denke, Gianni Druid, Bombe devedesetih i dr.) koji slobodno kombinuju turbo-folk s drugim muzičkim formama (elektronska muzika, rep i dr.) za potrebe savremene urbane publike. U istraživanju ćemo se osloniti na stanovište da termin „turbo-folk“ nije isključivo sredstvo za deskripciju muzičkog žanra, već i vrednosno konotiran „plutajući označitelj“ koji sadržaj crpi iz simboličkog repertoara određene zajednice. Svoju simboličku snagu, kao sredstvo za kulturno uključivanje/isključivanje, turbo-folk je pokazao u akademskom i neakademskom diskursu tokom poslednje decenije XX i prve decenije XXI veka kada je instrumentalizovan kao konstitutivna drugost „urbane“ („elitne“, „civilizovane“, „obrazovane“, „kosmopolitske“) populacije. Osnovna pretpostavka ovog rada jeste da je sukob oko klasifikacije u čijem se središtu nalazi turbo-folk rehabilitovan, rekontekstualizovan i prevrednovan. U radu ćemo preispitati hipotezu da nova alternativna scena, koja čini predmet ovog istraživanja, nastoji da instrumentalizuje turbo-folk kao polugu kulturne kritike „urbane elite“, njenog autoriteta i legitimiteta njenih klasifikacionih kategorija.

Ključne reči: turbo-folk, turbotronik, kontraelitizam, postmodernizam, brikolaž, kulturno nasleđe, „devedesete“

Miloš Rašić

Etnografski institut SANU

milos.rasic@ei.sanu.ac.rs

TURBOTRONIK: STUDIJA SLUČAJA LENHART TAPESA I MIRJANE RAIĆ

Turbotronik se kao pravac u srpskoj popularnoj muzici javlja tokom 2010. godine, kada je Lenhart imao svoj prvi nastup u Improstoru u Novom Sadu. Nastavljaajući dalje s radom, oko njega se stvara ceo krug publike, kao i drugih izvođača koji se bave određenim vidom improvizacije muzike. Taj pravac nekako neplanski dobija naziv Turbotronik, po istoimenoj reportaži o toj vrsti muzike koja je snimljena za Vice portal. Danas Turbotronik obuhvata nekoliko najrazličitijih grupa koje se takođe bave različitim muzičkim žanrovima – od repa, preko popa, pa sve do turbofolka. Ipak, kao začetnik i kao ključna figura turbotronika, izdvaja se Lenhart Tapes. Lenhart je muzičar koji se bavi miksovanjem audio kasete, puštajući istovremeno na dva do tri vokmena, dve do tri potpuno drugačije kasete, stvarajući tako zvuk. Od 2014. godine, Lenhart otpočinje saradnju s Mirjanom Raić, koja mu se priključuje prvenstveno pevajući tradicionalnu muziku na matrice koje Lenhart improvizuje miksovanjem kasete. Lenhart i Mirjana su do sada snimili desetine pesama i imali su nekoliko zajedničkih nastupa.

Cilj mi je da u ovom radu, pre svega, trasiram pomenuti muzički pravac – turbotronik. Potom, kao studiju slučaja analiziraću muzički iskaz Lenharta i Mirjane, posmatrajući ih kao zasebnu nišu turbotronika. U radu ću se koristiti iskazima koje sam dobio tokom dubinskog intervjua koji sam s Lenhartom i Mirjanom obavio u dva navrata (jednom u Novom Sadu, drugi put u Kovačici), kao i sopstvenim zapažanjima koja sam, u formi opservacije s participacijom, stekao na njihovom nastupu u Beogradu i na snimanju njihove nove pesme u Kovačici 2018. godine. Na kraju, pokušaću da odgovorim na pitanja: da li je turbotronik zaista zasebni žanr u srpskoj popularnoj muzici? Koliko je improvizacija važna u stvaranju ove vrste muzike? I kakav je odnos izvođača i publike, te kako šira zajednica prihvata i reaguje na turbotronik pravac?

Ključne reči: turbotronik, improvizacija, Lenhart Tapes, Mirjana Raić

Nevena Milanović

Odeljenje za etnologiju i antropologiju

Filozofski fakultet u Beogradu

nevena.milanovic@f.bg.ac.rs

**„NOVI ŽIVOT“ KAFANE:
DISOLUCIJA SJAJNOG TREĆEG MESTA**

U radu ću pokušati da, kroz kritičko preispitivanje teorijskih postulata o tzv. „sjajnom trećem mestu“, ukažem na korelaciju i međuzavisnost prostornog ponašanja, muzike, identiteta i konzumacije alkohola. Navedene pojmove posmatram kao društvene kategorije, nastale, oblikovane i u stalnom procesu transformacija, i kao takve predmetom antropološke analize.

Ukoliko prihvatimo pretpostavku da su prostorna ponašanja vid izražavanja identiteta u okviru društvenog imaginarijuma, a da su identiteti višeslojni, fragmentarni i podložni manipulaciji, postavlja se pitanje kako danas definisati „kafansku kulturu“, koja se nekada činila tako jasnom i homogenom. Metodom posmatranja s učestvovanjem i metodom dubinskih intervjua pokušaću da odgovorim na nekoliko istraživačkih pitanja: da li je današnja kafanska kultura boemska, turbo-folk, jugonostalgična ili nešto treće? Da li je muzika podloga za formiranje kafanske kulture, a konzumacija alkohola nužni pratilac i kakve su njene socijalne implikacije? Kako se i na koje načine konstruiše mladost i omladinski identitet kroz tzv. *binge drinking* i vikend-opijanja u kafanama i na koji način (kafanska) muzika igra ulogu u tome? Kroz sintagmu identitetskog foruma ponudiću nov teorijski okvir za razmatranje (post)modernih kafana i disolucije njenog (utemeljenog) identiteta.

Ključne reči: kafana, muzika, identitet, identitetski forum, konzumacija alkohola

Александра Павићевић
Етнографски институт САНУ
Aleksandra.pavicevic@ei.sanu.ac.rs

Гордана Благојевић
Етнографски институт САНУ
gblagojevic@hotmail.com

ОД ЕЛЕКТРО-АКУСТИЧКЕ МУЗИКЕ ДО ВИЗАНТИЈСКОГ ПОЈАЊА И VS ВЛАДИМИР ЈОВАНОВИЋ, КОМПОЗИТОР

Однос уметника и времена у коме ствара готово увек је двосмеран – историјски тренутак обликује изборе, стилове и уметнички израз, док уметник и сам својом индивидуалношћу и посебношћу постаје симбол епохе. У музици као најапстрактнијем чину стварања, ова веза можда и није толико очигледна. Она релативно лако излази из временских оквира, а њене интерпретације често губе везу с историјским контекстом у коме су настале.

Циљ овог рада јесте да на примеру животног и професионалног пута композитора Владимира Јовановића укаже на различите аспекте те повезаности, али и да прикаже један богат животни пут и развој уметника. Он је, трагајући за том идеалном формом уметничког стваралаштва, а оно је увек трагање за Истином, прешао пут од електроакустичке музике до компоновања у кључу византијског, црквеног, литургијског израза, указујући на различите аспекте музичке и стваралачке постмодерне. Пред крај живота радио је упоредо на компоновању у оба музичка жанра, чије су се поруке, у делима Владимира Јовановића, непрестано преплитале.

Кључне речи: Владимир Јовановић, композитор, електроакустичка музика, византијско црквено појање, постмодерна, религија

Наташа Марјановић

Музиколошки институт САНУ
natasamarjanovic4@gmail.com

Марија Брујић

Одељење за етнологију и антропологију
Институт за етнологију и антропологију
Филозофски факултет у Београду
marija.brujic@f.bg.ac.rs

СРПСКО НАРОДНО ЦРКВЕНО ПОЈАЊЕ КАО НЕМАТЕРИЈАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ – ПРЕЛИМИНАРНИ ПОГЛЕД ИЗ ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

Ослањајући се на опште дефиниције нематеријалног културног наслеђа као живог, динамичног и виталног наслеђа и облика националне имовине, у овом раду ћемо настојати да укажемо на значај српске црквене, богослужбене музике као нематеријалног културног наслеђа. Посебно упориште проналазимо у чињеницама да примери из целог света потврђују значајан статус религијске музике на *Унесковој (Репрезентативној) листи нематеријалног наслеђа човечанства*, као и да се на *Листи елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије* налазе различити примери традиционалних световних музичких пракси.

Српско народно црквено појање представља традиционално литургијско појање Српске православне цркве, с основама у грчкој касновизантијској музичкој традицији и српском народном певању. Утврђено у првој половини 18. а током 19. века неговано у фрушкогорским манастирима и богословским и световним школама на подручју Карловачке митрополије, деценијама је преношено искључиво усменим путем. Нотни и звучни записи ове појачке праксе, како они из 19. и 20. века, тако и савремени, сведочанство су живе музичке традиције која је до данас сачувана у веома препознатљивим варијантама. Српско народно црквено појање живи у богослужбеној пракси Српске православне цркве у Србији, у Европи, САД, Аустралији. Указујући на значај српског црквеног појања као сегмента српског културног и духовног идентитета, настојаћемо да истакнемо не само „етнички“, већ и глобални карактер ове црквено-музичке традиције.

Кључне речи: нематеријално културно наслеђе, музика, српско народно црквено појање, традиција, савремена појачка пракса

Jelena Jovanović

Muzikološki institut SANU

jelena.jovanovic@music.sanu.ac.rs

KAMENI CVIJET NIKOLE BOROTE I NATPISI NA STEĆCIMA: SEMANTIČKA I POETSKA RAVAN

Teme umetnosti u kamenu i simbolike samog kamena aktuelizovane su u sferi poezije, likovnih umetnosti i umetničke muzike u SFR Jugoslaviji sedamdesetih godina XX veka, vrlo verovatno pod uticajem pojačanog interesovanja za ovu temu u SSSR posle Drugog svetskog rata. Takođe, tokom druge polovine XX veka srednjovekovni nadgrobni spomenici, stećci (prisutni najviše na prostoru Hercegovine i Bosne) postaju predmet naučnog interesa u Jugoslaviji. Generalne teme kamena, sa simbolikom večnog života, besmrtnne vrline, otpora prolaznosti i zaboravu, prevladavanja smrti, ostavile su traga i u delima popularne muzike tog doba, u ranim jugoslovenskim reprezentima (poli)žanra *worldmusic*.

Balada *Kameni cvijet* sarajevskog muzičkog autora Nikole Borote zasnovana je na južnoslovenskim folklornim muzičkim predlošcima i na aranžmanskim i produkcijskim principima britanskog rok sastava Procol Harum. Ova kompozicija u svojim strukturnim komponentama: muzičkoj metrici, melodici, versifikaciji stihova, ritmici, tretmanu teksta, rasporedu akcenata, muzičkoj formi, kao i u načinu interpretacije, sadrži određene specifičnosti koje opravdavaju dovođenje u vezu takve muzičke strukture i njene poetike sa semantikom i poetikom tekstualnih natpisa na stećcima. Analiza muzičko-strukturnih komponenata kompozicije opravdava slušni utisak i doživljaj, srodan doživljaju prilikom posmatranja i iščitavanja natpisa na ovim fascinantnim kamenim spomenicima.

Ključne reči: stećci, jugoslovenska popularna muzika, balada, folklorni motivi, *worldmusic*, kameni cvet, Nikola Borota, Procol Harum, *scripturacontinua*

Miroslava Lukić Krstanović

Etnografski institut SANU

mimaluk1@gmail.com

**MUZIKA / MUZIČARI NA TRŽIŠTU HUMANITARNOSTI:
INDUSTRIJE ZABAVE I TRAGEDIJA**

Muzički spektakli konstruišu humanitarizam sa posebno uspostavljenim holističkim poretkom: empatija, solidarnost, interes i zabava. U realnom svetu postoje oni koji su ugroženi i oni koji mogu da pomognu, ali taj balans je odavno izgubljen kroz ubrzanje (ne)predvidljivih događaja i destabilizujućih ljudskih odnosa u svim domenima. U tim galopirajućim okolnostima, muzički senzibilitet gubi trku pred narastajućom humanitarnom komercijalizacijom. Imaginarna slika i simboličke komunikacije između spasilaca i žrtava, senzibilnog herojstva, misionarskih dela postaju pogodno reprezentativno tlo za sve vrste muzičkih hipertrofija kroz apele, poruke, muzičke diskografije i kao finalni proizvod – koncerte. Uokvirena slika takvih humanitarnih događaja ima prividni kratkoročni cilj da sve zadovolji: artiste, fanove na koncertima, producente, političke aktore, medijske i internet korisnike i konačno one kojima je pomoć potrebna. Podsetiću na neke od mega događaja koji su pod sloganima „We are the world“, „Feed the world“ (*Live Aid* 1985, 2005; ili oni još raniji – George Harison 1971, za Bangladeš i dr.) označili muzičke epopeje ali i postali isečci malih – ličnih memorija. Pored te planetarne priče zanima me i humanitarizam koji u domaćem ambijentu proizvodi poseban vid estradizacije (koncerti i nastupi domaćih muzičara za pomoć ugroženima).

Kontekstualizacija ovog problema, s jasno naznačenim političkim konotacijama, proističe iz konfliktne i antagonističke realnosti s estradizacijom nacionalistički obojene humanitarnosti, i one manje vidljive – građanske otvorene solidarnosti i pomoći *izvan granica*. Moj istraživački cilj jeste da problematizujem muzičke scene kroz fenomen humanitarizma i pomalo zatalasam naše muzičke svakodnevice *ovde* i *svuda*.

Ključne reči: humanitarizam, muzički spektakli, reprezentativna simbolizacija

Marija Ajduk

Odeljenje za etnologiju i antropologiju

Institut za etnologiju i antropologiju

Filozofski fakultet u Beogradu

bombonna@gmail.com

RAZUMEVANJE, STVARANJE I SLUŠANJE MUZIKE NA INTERNET SAJTU *YOUTUBE*: SLUČAJ HORA *VIVA VOX*

Slušanje muzike danas nezamislivo je bez *Youtube* kanala putem kojih ne samo što možemo doći do željenog zvuka, već i proširiti naša muzička saznanja virtuelnim putovanjima kroz prostor i vreme. Zahvaljujući novim tehnologijama, moguće je uploviti u muzičke svetove šezdesetih, osamdesetih, devedesetih i kroz muziku iz tog perioda oživeti minulu epohu makar na kratko. Takođe je moguće slušati rokenrol, klasičnu muziku, hip hop, tehno ili bilo koju drugu vrstu zvuka za koju se opredelimo. Iako je *Youtube* internet sajt koji omogućava ljudima da pokažu i vide bilo koji video klip, veliki deo materijala zapravo jeste muzičkog karaktera, te će taj sajt kao takav i biti analiziran u ovom radu. Ideja koja leži iza ovog istraživanja zasniva se na hipotezi da je *Youtube* kroz svoje decenijsko postojanje uticao na razumevanje, stvaranje i slušanje muzike, što i nastojim da pokažem kroz analizu slučaja beogradskog hora *Viva Vox*. Naime, posle jedne pesme okačene na *Youtube*, životni put ovog hora se promenio, te je od lokalnog hora postao svetski poznati fenomen. Analizu *Youtube* sajta zasnivam pre svega na njegovoj socijalnoj dimenziji što znači da ga posmatram kao važno „mesto“ okupljanja gde se ljudi pod svojim pseudonimima osećaju slobodno da iskažu stav o onome što su čuli, a što zapravo često reflektuje njihov odnos prema svakodnevnom životu.

Ključne reči: muzika, internet, *Youtube*, percepcija, društvena zajednica, *Viva Vox* hor

RADIO „NA OBLAKU“: NOVI AUTORSKI PRISTUPI U KREIRANJU INTERNET RADIJA

Tehnološki razvoj, a utom i tehnološka revolucija u trajanju, doveli su do promene medijskog okruženja i njegovih karakteristika, te naših navika u konzumiranju i recepciji sadržaja – od prenosa i plasiranja informacija, preko čitanja vesti, gledanja TV programa, do slušanja muzike. Kao tehnološki posrednik u širenju zvuka, radio je možda više nego ijedan drugi „tradicionalni“ medij danas izložen novim izazovima, transformišući se od statičnog i pasivnog, u interaktivni. Zasnovan na bliskom susretu s „Radioaparatom“ – domaćom internet radio platformom, ovaj rad pokušaće da pruži osnovni uvid u promene koje je donela digitalizacija, fokusirajući se na uopšteno funkcionisanje zvučnog univerzuma i preseljenje staništa radija „iz vazduha“ (On Air) na „mrežu“ (Online). Istražujući fenomene povezane s izlaskom radija iz analognih okvira, poput *striminga* (streaming), *klauda* (cloud) i *podkasta* (podcast), koji čine digitalnu infrastrukturu internet radija, rad naglašava izmenjenu ulogu publike koja od „pasivnih potrošača“ (iz postavki frankfurtske škole), postaje mreža aktivnih *stvaralaca-potrošača* (prosumers). U spletu društvenih odnosa i potrošačkih praksi, izdvajaju se „novi amateri“, amalgami publike i fanovi/kreatori koji danas imaju mogućnost da radio program, uz navedene alatke, „urade sami“ (DIY). Oni zamagljuju granice „tradicionalne“ podele poslova „stvaraoaca“ i „potrošača“ radija, i odnose profesionalaca, etabliranih „radijskih zvezda“ i početnika, izmičući okvirima kontrolisane proizvodnje i podstičući aktivan proces potrošnje i komunikacijskih pristupa. Osim što će ponuditi analizu pomenutih fenomena, koji su u lokalnom kontekstu tek u povelju, ovaj rad razmatraće i da li je konvergencijom radija i interneta, radio potpuno izmenio svoje karakteristike i znakom „PLAY“ na ekranu ukazao da može (ponovo) da počne.

Ključne reči: antropologija muzike, internet radio, podkast, „prosumers“, publika

Igor Vujčić

Doktorske studije etnologije i antropologije
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
igorvujcicmusic@gmail.com

DIGITALNA NOSTALGIJA: VAPORWAVE KAO MULTIMEDIJALNA MUZIČKA FIKCIJA

Vaporwave kao muzički žanr s ograničenim brojem uglavnom anonimnih izvođača, ali i veoma ograničenim trajanjem od samo nekoliko godina, neodvojivo je povezan s fenomenom interneta koji funkcioniše ne samo kao prostor u kom se susreću muzičari i njihova publika, već i kao glavna inspiracija i tema ovog žanra. Oslanjajući se na tehnike manipulacije i obrade već postojećih muzičkih izraza, kao i na vizuelne predstave i reference na popularnu kulturu devedesetih godina prošlog veka, označene u kontekstu žanra kao „estetika“, *Vaporwave* teži da iskaže i probudi kod svojih slušalaca nostalgiju za vremenom ranih početaka interneta, oblikujući svoj izraz, kako muzički tako i vizualni, u cilju da deluje „kao da“ dolazi iz drugog vremena, i neretko, s drugog mesta. U tom smislu, *Vaporwave* možemo posmatrati kao svojevrsnu „muzičku fikciju“ koja, istovetno književnoj, govoreći o udaljenom i „drugom“ govori o poznatom, o ovde i sada. Fenomen *Vaporwave*-a razmatraće se kroz nekoliko centralnih pitanja – na koji način se tehnike obrade zvuka, vizualne predstave i elementi popularne kulture dovode u međusobnu vezu u okviru muzičkog žanra doprinoseći njegovoj multimedijalnoj prirodi, kako se ovi elementi odvajaju od svojih primarnih tumačenja u procesima rekontekstualizacije i stvaranja specifičnog brikolaža, na kom kulturnom znanju se zasniva kompetencija za učešće u ovakvim formama kulturne komunikacije, i najзад, na koji način *Vaporwave* doprinosi konceptualizaciji interneta kao društvenog i kulturnog fenomena, njegove istorije, značaja i uticaja na savremeno društvo.

Ključne reči: *Vaporwave*, muzička kultura, internet, kulturna komunikacija, konstrukcija prošlosti

Stevan Ristić

Međunarodno plesno veće CID, UNESCO

ristic.stevan@yahoo.com

**UTICAJ I REFERENCE NOBELOVE NAGRADE BOBA DILANA
NA PROMENU PRISTUPA TRADICIONALNOJ MUZIČKO-
SCENSKOJ KULTURI**

Kao član Međunarodnog plesnog veća (CID), koje deluje u sistemu UNESCO-a, na 53. Svetskom kongresu istraživanja plesa koji je održan u Hallandale Beachu (USA) dosta se razgovaralo na marginama o mogućim posledicama koje će doneti Nobelova nagrada Bobu Dilanu na promociju i marketing američke kulture u svetu. Tokom tih razgovora uočio sam razliku u sociološkom i antropološkom shvatanju kulture između SAD i ex-YU prostora gde živim. Ovim prikazom želim da postavim sledeća pitanja: da li bi srpska kultura bila na većem nivou da nije 1945. godine Zagreb postao centar razvoja i istraživanja kulture bivše zajedničke države prebacivanjem Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagreb, a na insistiranje Miroslava Krleže? Zašto je centar za proučavanje folklora tzv. Škola jugoslavenskog folklora bio deo Prosvjetnog sabora Hrvatske sa zimskim predavanjima u Zagrebu a preko leta u početku u Puli a kasnije na otočiću Badiji pored Korčule? Kako bi izgledao razvoj srpske i pop i rok muzike da su Srbi, kao Đorđe Novković, Arsen Dedić ili Džoni Štulić delovali u Beogradu?

Ključne reči: Međunarodno plesno veće CID, Bob Dilan

MUZIČKI UKUS KAO MARKER IDENTITETA TINEJDŽERKI NA PRIMERU „PRVOG ROK KAMPA ZA DEVOJČICE U SRBIJI“

„Rok kamp za devojčice“ (21-27.08.2017. Avala) prva je inicijativa te vrste u ovom delu Evrope. Vođen idejom da okupi trideset devojčica iz cele Srbije, uzrasta od 10 do 14 godina, na sedam dana tokom kojih će naučiti osnove sviranja jednog od četiri instrumenta, Kamp je zamišljen kao mesto na kome će se dovesti u pitanje pretpostavljene rodne uloge kroz upotrebu muzike kao kohezivnog elementa i kanala za konstruisanje identiteta. Ovaj rad polazi od pretpostavke da je muzika „generator različitih kulturnih značenja koja pojedinci ili grupe upotrebljavaju kako bi odredili sebe ili, pak, nekog drugog“. U konkretnom slučaju rok muzika služi kao marker identiteta kroz koji devojčice dovode u pitanje mejnstrim kulturu, ali i rodne odnose na muzičkoj sceni, na kojoj ne postoji dovoljno podrške muzičarkama. Devojčice kroz svoj muzički ukus i pozicioniranje naspram vršnjakinja koje „nose roze“ odupiru se tradicionalnim rodnim ulogama. Međutim, rokenrol i alternativna scena kojoj se okreću često suptilno reprodukuju iste obrasce.

Fenomen retradicionalizacije društva doveo je do poražavajućih statistika i situacije gde „devojke u muzičkim sastavima, ako su i prisutne, obično pevaju prateće vokale, sviraju bas ili prateće instrumente, ili kao vodeći vokal pevaju tuđe tekstove. Vrlo retko su žene autorske pokretačice bendova, bubnjарke ili gitaristkinje“ – stanje koje kamp namerava da promeni. Autorke rada bile su angažovane u organizacionom timu, a Selena Simić i kao mentorka za bubnjeve. Kroz boravak i rad sa devojčicama, radionice i neformalne razgovore, dobile su uvid u njihovu percepciju muzičkog ukusa, identiteta i rodnih uloga.

Ključne reči: rok kamp za devojčice, rodne uloge, muzika, identitet

Слободан Наумовић

Одељење за етнологију и антропологију

Филозофски факултет Универзитета у Београду

КАКО ЧУТИ ПОКРЕТНЕ СЛИКЕ? МУЗИКА, ЗВУКОВИ И ТИШИНЕ У РАЗЛИЧИТИМ ВРСТАМА ДОКУМЕНТАРНОГ ФИЛМА

У раду се полазећи од систематизације ауторских приступа у документарном филму, коју је развио Бил Николс, и анализе логике употребе музике у истом жанру филмског стваралаштва, коју је понудила Холи Роџерс, предлаже ново разматрање улоге музике у сликовној изражајној форми која претендује да говори о ономе што би на неки начин постојало чак и када не би било снимања. Наиме, ствараоци документарног, а посебно етнографског филма, у којима су главни ауторски приступи већ низ година били тзв. посматрачки и партиципативни филм, испољавали су нетрпељивост према музици која није настала у оквиру догађања која се одвијају у кадру. Изузетак су били тзв. рокументарци (rockumentary), као форма посвећена музици и музичарима, у оквиру које је музика о којој филм говори истовремено коришћена као наменска филмска музика, нпр. за изградњу ритма и стварање атмосфере. Поредићи новије токове у оквиру савременог филма утемељеног у посматрачкој традицији са тенденцијама у поетском, рефлексивном и експерименталном документарном филму с једне, и поменути рокументарцима (rockumentary) са друге, у раду се констатује да је дошло до значајних помака у логици коришћења музике у савременом документарном и етнографском филму. Наиме, приметни су упоредни токови повлачења пуританске естетике посматрачког филма са нултом толеранцијом према музици, развој новог таласа поетског и експерименталног филма у оквиру којих употреба музике добија кључни значај, као и покушаји креативне употребе обрађеног амбијенталног звука и тишине за остваривање функција које је некада обављала наменска музика.

Кључне речи: документарни филм; етнографски филм; модалитети ауторског приступа; музика на филму; музика за филм; звук; тишина.

Marko Pišev

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju,
Filozofski fakultet u Beogradu
identitetisaznanje@gmail.com

**ŠTA SIMBOLIZUJE MUZIČKA FONTANA NA SLAVIJI?
RASPEVANI VODOSKOK U BORBI ZA NOVI IDENTITET
BEOGRADA**

Antropološka teoretisanja javnih urbanih prostora neretko polaze od pretpostavke da se odnosi moći u društvu reflektuju tako što bivaju „uklopljeni“ u prostorne konfiguracije i vizuelne perspektive gradova, ili pojedinih gradskih četvrti, te da se takvi odnosi mogu odgonetnuti primenom širih antropoloških koncepata o materijalnoj kulturi, prostornom ponašanju, „gradu kao tekstu“ i slično. Fenomen fontane na Slaviji, kako će pokazati ovo izlaganje, i čvrsto i slabo pristaje uz rečenu orijentaciju. Čvrsto se uklapa zato što predstavlja blatantan pokušaj vlasti da promeni „lični opis“ važnog gradskog trga i saobraćajnice i pruži mu novi imidž i namenu; drugim rečima, opredmećuje ideal-tipsku demonstraciju aktuelnih struktura moći projektovanih u društvu „odozgo na dole“. Slaba strana pomenute orijentacije opaža se u nepouzdanosti njenih konceptualnih okvira kada se oni primene na jedan prividno neutralan i od simboličkih značenja ispražnjen predmet istraživanja, kakva je upravo muzička fontana na Slaviji. Naime, simboli i vrednosti koje ovaj vodoskok odašilje građanima kao da su skriveni iza, ili raštrkani oko njene pojavnosti lišene svih kulturno specifičnih nijansi. Najkraće rečeno, fontana „izgleda“, ali da li, uprkos tome što je njen izgled (naoko) značenjski neutralan, ona teži da izrazi i neke konkretne vrednosti? Kako bih odgovorio na ovo pitanje, u izlaganju ću se usredsrediti na analizu njenog „glasa“, odnosno muzičkog sadržaja koji se trudi da auditivnim upotpuni vizuelni ugođaj objekta. Muzički repertoar fontane u diskusiji ću tretirati kao „tekst“, uklopiv u širu ambijentalnu celinu arhitektonske konstrukcije.

Ključne reči: prostor, identitet, značenje, društveni odnosi, kulturni simboli, fontana na Slaviji

Jelena Ćuković

Doktorske studije etnologije i antropologije
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
jelena.cukovic@yahoo.com

MUZIKA KAO SREDSTVO SAMOREPREZENTACIJE ISPITANIKA NA ANTROPOLOŠKOM TERENU

Do sada je u etnološkoj i antropološkoj literaturi već više puta pokazano da je muzika veoma značajna za proučavanje kulturnih identiteta, upravo zato što je njihov važan element. U ovom izlaganju, na osnovu delova intervjuja koje sam sprovedla na nekoliko različitih terena, želim da pokažem da je uloga koju muzika ima u kreiranju identiteta poznata ne samo istraživačima, već i onima koji su istraživani, a samim tim da može biti svesno instrumentalizovana u reprezentacijske svrhe. Konkretno, radi se o tri kulturne i etničke grupe: o jednoj slovačkoj porodici, o grupi Srba koji su izbegli iz Hrvatske i o grupi studenata sa Jamajke koji su bili na studentskom programu u Južnoj Karolini. Ono što je zajedničko ispitanicima iz ovih grupa jeste da su u predstavljanju sebe (kroz pripadanje određenoj zajednici), umesto usmenih odgovora, često koristili pesme i isečke tekstova iz onog muzičkog kontingenta koji smatraju da je proizašao iz njihove zajednice i za koje se očekivalo da će na moja pitanja odgovoriti podesnije od njih samih. Stoga se, kako je upotrebljena kao deo reprezentacijske strategije, ova vrsta izraza informanata može tumačiti kroz analitički pojam „politika identiteta“. Cilj izlaganja je da pokaže da postoji svest informanata o tome koliko je muzika važan nosilac i prenosnik kulturnih značenja, ali i da pokrene diskusiju o tome kakve implikacije ciljana upotreba određene muzike, prilikom predstavljanja ispitanika antropologu, ima na rezultate istraživanja. U tom smislu, ova tema, u metodološkom smislu, problematizuje položaj antropologa i etnologa kao istraživača u složenom procesu dekodiranja odgovora ispitanika, jednako kao i pasivnog učesnika u strategiji istraživanih.

Ključne reči: antropološki teren, samoreprezentacija, muzika, kulturni identitet, etnolog i antropolog

Bogdan Dražeta

Институт за етнологију и антропологију
Филозофски факултет, Београд
drazetab@gmail.com

Zorana Guja

Културно-умјетничко друштво
“Башчаршија”, Сарајево
zorana.g75@gmail.com

МУЗИКА КАО ОБЛИК ПОВЕЗИВАЊА НАРОДА У САВРЕМЕНОМ БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКОМ ДРУШТВУ: ПРИМЕР СТАНОВНИКА САРАЈЕВА И МОСТАРА

Музика и музички облици представљају неизоставан део сваког људског друштва и културе. Познато је да су људи стварали, преносили и упражњавали музику још од давних времена, што је случај и у савременом добу. Као што музика може бити “у служби” стварања и преобликовања идентитета, нпр. етничких, регионалних и локалних, она истовремено може повезивати људе и њихове заједнице. Током обављања теренских истраживања у Сарајеву и Мостару крајем 2017. године, код великог броја саговорника уочени су ставови и размишљања о све чешћем превазилажењу етно-политичких подела путем музике. На другом нивоу, контекст заједничке музичке традиције свих народа у Босни и Херцеговини даје посебан печат у светлу савремених проматрања ове теме. Како се касније испоставило, третирање Сарајева и Мостара као „подељених градова“ у теоријско-методолошком смислу, није имало своју доследну примену у великој мери, бар када је реч о музици. У овом раду приказаћемо основне наративе, настале на основу разговора са становницима наведених урбаних целина и њиховог ширег подручја, о томе како музика и музички облици утичу на повезивање људи на једном локалном нивоу. На нивоу Босне и Херцеговине, музика показује другачији правац на супрот тренутним културним, друштвеним и политичким процесима. Сматрамо да овај допринос може дати повода за размишљање о томе на који начин музика у једном друштву (пре)обликује вредности, ставове и понашња људи.

Кључне речи: музика, наративи о музици, употреба музике, повезивање, локални идентитети, Сарајево, Мостар, Босна и Херцеговина

Dunja Njaradi

Fakultet muzičke umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu
dunjanjaradi@fmu.bg.ac.rs

TRANS, MUZIKA I PLES – STARE TEME I NOVI INTERDISCIPLINARNI DIJALOZI

Ovaj rad će se baviti pitanjem transa u antropologiji, etnomuzikologiji i studijama plesa kroz problem uloge muzike i plesa u postizanju transnog stanja. Rad će se fokusirati na dve značajne studije transa. Prvu od njih predstavlja studija *Muzika i Trans* francuskog etnomuzikologa Žilbera Ružea koja je objavljena 1985. godine. U ovoj studiji Ruže ispituje povezanost transa i određenih praksi muzike i plesa ispitujući ključno pitanje: da li određeni muzički instrumenti nužno dovode do transa? Ružeovo istraživanje je komparativno jer ispituje različite veze između ovih konstelacija u raznim društvima širom sveta i u različitoj istorijskoj perspektivi. Druga studija predstavlja noviji rad etnomuzikološkinje Džudit Beker pod nazivom *Deep Listeners: Music, Emotion and Trancing* iz 2004. godine, u kojoj Bekerova istražuje sinergiju između muzike, emocije i transa u interkulturnom kontekstu. Iako ove dve studije imaju dosta dodira jedna s drugom (pitanje definisanja transa; odnos transa i ekstaze; pojam sekularnog transa), ključnu razliku predstavljalo bi oslanjanje Bekerove na novija istraživanja u psihologiji i naročito u neurologiji s otkrićem „neurona ogledala“ (*Mirror Neurons*) koje je dovelo do eksplozije novih istraživačkih pristupa muzici i plesu. Dakle, iako se Bekerova oslanja na Ružeovu pionirsku studiju, gotovo dvadeset godina razlike između ovih studija dovelo je do novijih dijaloga između antropoloških i kulturalističkih pristupa s jedne strane, i psiholoških i bioloških istraživanja s druge strane. Rad će prikazati savremene ishode ovih debata u antropologiji (kroz novije pristupe ritualu), studijama plesa (kroz pitanje kinestezije) i etnomuzikologiji (kroz teorije afekta) kao i na interdisciplinarnu intersekciju među njima.

Ključne reči: muzika, trans, ples, afekt, emocija

Bojana Radovanović

Doktorske studije muzikologije
Fakultet muzičke umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu
br.muzikolog@gmail.com

**FESTIVAL SRPSKOG PODZEMLJA:
MUZIČKA SCENA „U MALOM“**

Festival srpskog podzemlja je manifestacija posvećena ekstremnim muzičkim žanrovima (metal, hardkor, pank i njihovi podžanrovi), koja se u poslednjih nekoliko godina održava u Beogradu. U ovom radu nastojaću da pokažem na koji nači se ovaj festival može posmatrati i analizirati kao muzička scena „u malom“, uzevši u obzir da njegov program, osim muzičkog/izvođačkog aspekta, podrazumeva sabiranje svih činilaca jedne scene – organizatora, novinara, fotografa, umetnika, izdavača, pisaca, publike – na istom mestu. Kako bih to učinila, bliže ću odrediti pojmove kao što su „muzička scena“, „ekstremni muzički žanrovi“, te *underground*, odnosno, „podzemlje“, oslanjajući se prvenstveno na nalaze Kita Kan-Harisa. Analiza *Festivala srpskog podzemlja* kao scene zasnovana je na teorijskim postavkama intenziteta, konceptualnih ograničenja i uticaja festivala koje su izveli Timoti Daud, Katlin Lidl i Džena Nelson. Razumevajući ovaj festival kao jedan mogući model ovog mehanizma, cilj mog rada je doprinos boljem razumevanju modusa funkcionisanja domaće *underground* scene i njenog mesta u savremenom kontekstu.

Ključne reči: festival, muzička scena, ekstremni muzički žanrovi, Festival srpskog podzemlja, *underground* scena

Mladen Stajić

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet u Beogradu
mladen899@yahoo.com

Ivana Gačanović

Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet u Beogradu
ivgacanovic@gmail.com

**CRNA OVCA I BELA VRANA:
PANK MEĐU NAVIJAČIMA PARTIZANA**

Od samog nastanka navijačkih grupa, svuda u svetu, muzika i navijačke prakse su nerazdvojno povezani. S obzirom na značaj koji navijačke pesme imaju za sam identitet navijačkih grupa, u ovom istraživanju smo posebnu pažnju usmerili na značaj pank muzike i ostalih sadržaja koji oličavaju ovu specifičnu urbanu subkulturu za određenu grupu Grobara, odnosno navijača JSD Partizana. Na to nas je posebno navela pojava pank rok benda Grupa JNA, čija je muzika isključivo posvećena Partizanu i Grobarima, ali i sada već razvijena tradicija pravljenja fanzina i crtanja grafita koje su poslednjih nekoliko godina doživele ponovni procvat, pre svega zahvaljujući multimedijalnoj grupi Grobarski trash romantizam. Na osnovu intervjua sa predstavnicima ove dve grupe, kao i sa nekim starijim fanzinašima i samodeklarisanim pankerima Grobarima, pokušali smo da otkrijemo da li se ova pojava, koja je sada već, prema rečima jednog našeg ispitanika, postala sastavni deo navijanja za Partizan, ishod nekih posebnih socio-kulturnih okolnosti ili se radi samo o oživljavanju navodne pank tradicije među Grobarima? Ono što nas je u tom kontekstu podjednako interesovalo jeste da dođemo do razumevanja toga šta se zapravo podrazumeva pod pankom među našim ispitanicima, na koji način povezuju „grobarstvo“ i pank, ili drugim rečima – kako se pank kao ideja i praksa uklapa u apstraktnu ideju o Partizanu kao nečemu što tako čvrsto povezuje veliki broj pojedinaca i među njima iznova izaziva tu ne-navijačima nepoznatu „uzvišenu emociju“.

Ključne reči: pank, muzika, navijači, fudbal, Grobari, Partizan

Danilo Trbojević

Doktorske studije etnologije i antropologije
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
danilotrbojevic@yahoo.com

ŠUTKA KAO PERFORMANS: KOMUNIKACIJSKA ANALIZA PONAŠANJA NA „ANDERGRAUND“ KONCERTIMA U BEOGRADU

„Andergraund“, metal, punk, i hard core muzička scena u Beogradu nastaje i razvija se gotovo paralelno s onom na Zapadu. Pripadnici pomenutih subkultura su, do određene mere, usvajali norme, vrednosti i obrasce ponašanja po uzoru na strani model. To svakako ne znači da su novi, strani (sup)kulturni modeli ponašanja i razmišljanja u potpunosti zamenili uticaj lokalnih kulturnih obrazaca. Štaviše, domaća „andergraund“ scena odraz je konstantnog procesa glocalizacije. Iako su „scene“ u početku bile donekle razdvojene, promene socijalnog, kulturnog i političkog konteksta dovodile su do povremenog prožimanja različitih subkulturnih grupa. Pomenuta prožimanja odrazila su se i na koncept ultimativnog performansa subkulturne socijalizacije i komunikacije – na koncert. Specifičan aspekt individualnog i kolektivnog učešća u performansu savremenih koncerata, kojim se ovo istraživanje bavi, jeste *šutka*. Ovo istraživanje ima za cilj da ukaže na višeslojnost i kompleksnost paralelnih performansa koji se odvijaju na bini, u publici i liminalnom prostoru, na način specifičan za „andergraund koncerte“. Kroz posmatranje s učestvovanjem, razgovor s učesnicima i organizovanje jednostavnog eksperimenta, izvlačimo zaključke o važnosti različitih praksi koje čine *šutku* a figuriraju kao odgovor na širu društvenu represiju ili konflikte, preispituju tradicionalne/aktuelne kulturne vrednosti, ili konstruišu lične i kolektivne identitete, te ih saobražavaju.

Ključne reči: šutka, Beograd, koncert, „andergraund“, nasilje, identitet, performans

Dragana Jeremić-Molnar

Fakultet muzičke umetnosti
Univerzitet umetnosti u Beogradu
admolnar@sbb.rs

Aleksandar Molnar

Odeljenje za sociologiju
Filozofski fakultet
Univerzitet u Beogradu
amolnar@f.bg.ac.rs

PEVANJE U PAVLOVOM KULTU POSEDNUTIH ISUSOVIM DUHOM

U članku se autori bave Pavlovim kultom posednutih duhom pokojnog maga Isusa, kao i mestom i značajem pevanja u dva glavna rituala tog kulta: ritualnom obedu i ritualnom prizivanju Isusovog duha. Zaključak analize je da su oba rituala imala istu dvodelnu strukturu. Ritualni obed se sastojao od ljubavne večere (*agape*), gde pripadnici kulta treba zajedno da pevaju odgovarajuće pesme, i evharistiju, gde je svaki član trebalo samo da „peva u srcu“. S druge strane, ritualno prizivanje Isusovog duha podeljeno je na bogoslužjenje i seansu na kojoj se komuniciralo s Isusom. U prvom delu cela zajednica je recitovala psalme, himne i duhovne pesme, dok je u drugom delu izabrani medijum saopštavao Isusove poruke kroz „neizrecivo roptanje“.

Ključne reči: Pavle, Isus, kult, magija, religija, pevanje

Dragana Antonijević

Odeljenje za etnologiju i antropologiju,
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu
dantonij@f.bg.ac.rs

**JUTRO SVE PROMENITI NEĆE: REALIZAM I OPORI
OPTIMIZAM „NOVE BEOGRADSKÉ SCENE“**

„Nova beogradska scena“ je naziv za niz rock grupa, stilski izmešanih i žanrovski označenih kao „R’n R“, „garage rock“, „noise-pop rock“ i slično, a koje su se na alternativnoj muzičkoj sceni pojavile tokom prve dve decenije XXI veka. Te grupe su često međusobno povezane kroz zajedničke nastupe i kroz saradnju, u razmeni snažne energije koja odlikuje njihov zvuk, u bliskom dodiru s publikom, u sličnoj simbolici koju prenose u porukama svojih pesama. U ovom radu biće reči o izabranim tekstovima pesama koje govore o autorefleksiji: o osvrtu na lično osećanje spram svoje pozicije u društvu i mogućnostima za samorealizaciju, o suočavanju s realnošću koje okružuje mlade ljude u okolnostima Srbije u tranziciji. Taj društveni kontekst je ograničavajući, pa ipak iz ovih pesama ne izvire ni bes ni malodušnost ni ravnodušnost već realnost i želja za boljim kroz osećaj da postoji mogućnost za male, ali važne lične iskorake i otuda – opori optimizam i realizam. Izbor grupa čije će pesme biti analizirane neminovno je morao biti ograničen, pritom vođen trajanjem i značajem koje odabrane grupe imaju za „novu beogradsku scenu“, a delimično i ličnim afinitetom autorke teksta, otuda će se u ovom radu naći grupe „Straight Mickey and The Boyz“, „Artan Lili“, „Stuttgart Online“, „Repetitor“ .

Ključne reči: nova beogradska scena, alternativne rock grupe, tekstovi pesama, autorefleksija, tranzicija, Srbija

Бранко Цјевић

Казнено – поправни завод Источно Сарајево

etnoekotur@live.com

КОРЕЛАЦИЈА АНТРОПОЛОГИЈЕ МУЗИКЕ И ДРУШТВЕНОГ ИДЕНТИТЕТА У ПОСТДЕЈЛТОНСКОМ ПЕРИОДУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Корелација музике, мјеста, повезивање с етничком и вјерском групом одувијек је била привлачна тема за многа стручно – научна разматрања, формалне и неформалне расправе. Како нас други виде кроз музичко изражавање и поимање „културног“ у музици, један је од битних показатеља друштвеног идентитета. У овом раду ћемо се посебно осврнути на проблем музичког препознавања и представљања на простору бивше СФРЈ, тачније у новонасталим државицама, а најречитији примјер је Босна и Херцеговина, континуирано праћена у предратном, ратном и поратном периоду. Музика и друштвени идентитет у односима тзв. избјегличке популације и домицилног становништва кроз процес акултурације. Дугогодишње посматрање, уз анкету и интервју, обављен је и кроз рад у културном аматеризму с испитаницима различите доби, пола, занимања, образовања, друштвеног и економског статуса.

Кључне речи: антропологија, музичко препознавање, друштвени идентитет, национални романтизам, рат, политика, миграције, акултурација, културни аматеризам

Sadržaj

Бојан Жикић и Милош Миленковић

МУЗИКА КАО СРЕДСТВО ПРОИЗВОЂЕЊА СОЦИОКУЛТУРНЕ
ДРУГОСТИ 5

Nikola Samardžić

THE DEATH OF JAZZ.

A MOSTLY INEXPLICABLE END OF A HISTORY 6

Vladimira Ilić i Ljubica Milosavljević

SRAMOTA U NARATIVIMA DŽEZ MUZIČARA 8

Vlado Kotnik

PRIČA JEDNE DOKTORSKE DISERTACIJE O ANTROPOLOGIJI OPERE:

AUTOETNOGRAFSKA ISPOVEST 9

Nina Kulenović i Ana Banić Grubišić

„СЕРАЌЕ SE NEKI NARODNJACI!“:

NOVA ČITANJA TURBO-FOLKA 10

Miloš Rašić

TURBOTRONIK: STUDIJA SLUČAJA LENHART TAPESA I MIRJANE

RAIĆ 11

Nevena Milanović

„NOVI ŽIVOT“ KAFANE: DISOLUCIJA SJAJNOG TREĆEG MESTA 12

Александра Павићевић и Гордана Благојевић

ОД ЕЛЕКТРО-АКУСТИЧКЕ МУЗИКЕ ДО ВИЗАНТИЈСКОГ ПОЈАЊА И
VS ВЛАДИМИР ЈОВАНОВИЋ, КОМПОЗИТОР 13

Наташа Марјановић и Марија Брујић

СРПСКО НАРОДНО ЦРКВЕНО ПОЈАЊЕ КАО НЕМАТЕРИЈАЛНО

КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ – ПРЕЛИМИНАРНИ ПОГЛЕД ИЗ

ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНЕ ПЕРСПЕКТИВЕ 14

Jelena Jovanović

KAMENI CVIJET NIKOLE BOROTE

I NATPISI NA STEĆCIMA: SEMANTIČKA I POETSKA RAVAN 15

Miroslava Lukić Krstanović

MUZIKA / MUZIČARI NA TRŽIŠTU HUMANITARNOSTI:

INDUSTRIJE ZABAVE I TRAGEDIJA 16

Marija Ajduk

RAZUMEVANJE, STVARANJE I SLUŠANJE MUZIKE NA

INTERNET SAJTU *YOUTUBE*: SLUČAJ *HORA VIVA VOX* 17

Ana Dajić i Sonja Radivojević

RADIO „NA OBLAKU“: NOVI AUTORSKI PRISTUPI U KREIRANJU

INTERNET RADIJA 18

Igor Vujčić

DIGITALNA NOSTALGIJA: *VAPORWAVE* KAO MULTIMEDIJALNA

MUZIČKA FIKCIJA 19

Stevan Ristić

UTICAJ I REFERENCE NOBELOVE NAGRADE BOBA DILANA

NA PROMENU PRISTUPA TRADICIONALNOJ MUZIČKO-SCENSKOJ

KULTURI 20

Maša Peruničić, Olga Boškov, Selena Simić

MUZIČKI UKUS KAO MARKER IDENTITETA TINEJDŽERKI NA

PRIMERU „PRVOG ROK KAMPA ZA DEVOJČICE U SRBIJI“ 21

Слободан Наумовић

КАКО ЧУТИ ПОКРЕТНЕ СЛИКЕ? МУЗИКА, ЗВУКОВИ И ТИШИНЕ У

РАЗЛИЧИТИМ ВРСТАМА ДОКУМЕНТАРНОГ ФИЛМА 22

Marko Pišev

ŠTA SIMBOLIZUJE MUZIČKA FONTANA NA SLAVIJI?

RASPEVANI VODOSKOK U BORBI ZA

NOVI IDENTITET BEOGRADA 23

Jelena Ćuković

MUZIKA KAO SREDSTVO SAMOREPREZENTACIJE

ISPITANIKA NA ANTROPOLOŠKOM TERENU 24

Богдан Дражета и Зорана Гуја

MUZIKA KAO OBLIK POBEZIVAŃA NARODA U SAVREMENOM
BOSANSKOHERCEGOVAČKOM DRUŠTVU: PRIMER STANOVNIKA
SARAJEVA I MOSTARA 25

Dunja Njaradi

TRANS, MUZIKA I PLES – STARE TEME I NOVI INTERDISCIPLINARNI
DIJALOZI 26

Bojana Radovanović

FESTIVAL SRPSKOG PODZEMLJA: MUZIČKA SCENA „U MALOM“ 27

Mladen Stajić i Ivana Gačanović

CRNA OVCA I BELA VRANA:

PANK MEĐU NAVIJAČIMA PARTIZANA 28

Danilo Trbojević

ŠUTKA KAO PERFORMANS: KOMUNIKACIJSKA ANALIZA

PONAŠANJA NA ANDERGRAUND KONCERTIMA U BEOGRADU 29

Dragana Jeremić Molnar i Aleksandar Molnar

PEVANJE U PAVLOVOM KULTU

POSEDNUTIH ISUSOVIM DUHOM 30

Dragana Antonijević

JUTRO SVE PROMENITI NEĆE: REALIZAM I OPORI

OPTIMIZAM „NOVE BEOGRADSKЕ SCENE“ 31

Бранко Пјевић

KORELACIJA ANTROPOLOGIJE MUZIKE I DRUŠTVENOG
IDENTITETA U POSTDEJTONSKOM PERIODU

У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 32

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

78:39(048)   316.74:78(048)

НАЦИОНАЛНИ научни скуп Антропологија музике
(2018 ; Београд) Apstrakti / Nacionalni naučni skup
Antropologija muzike, Beograd, 23. 3. 2018. ; [urednik Mladen
Stajić]. – Beograd : Filozofski fakultet, Institut za etnologiju i
antropologiju, 2018 (Београд : Dosije studio). – 35 str. ; 21 cm
Tekst ćir. i lat. – Tiraž 50.

ISBN 978-86-6427-085-4

а) Музика – Антрополошки аспект – Апстракти
COBISS.SR-ID 259773452

Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

1838

Filozofski fakultet
V sprat, učionice 508 i 509
23. mart 2018.